

УДК 340.11

Михайло Кельман

Національний університет “Львівська політехніка”,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії права та конституціоналізму
Інституту права, психології та інноваційної освіти
mykhailo.s.kelman@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-4626>

Ростислав Кельман

Національний університет “Львівська політехніка”,
аспірант кафедри теорії права та конституціоналізму
Інституту права, психології та інноваційної освіти
rostyslav.kelman.mpv.2019@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7704-2055>

ЗАБОРОНА ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОЗНАВЦІВ

<http://doi.org/10.23939/law2023.37.083>

© Кельман М., Кельман Р., 2023

Зазначено, що визначена проблематика, насамперед, обумовлюється важливістю використання правових заборон як способів та методів правового регулювання, покликаних забезпечити нормальний розвиток та існування суспільства та відносин, що виникають як у суспільстві, так і у державі загалом. У зв'язку із складною політичною, економічною та суспільною ситуацією, яка склалася в Україні, та яка викликана фактичним знаходженням країни у стані проведення бойових дій, втратою частини території країни, а також систематичним, ґрунтовним проведенням реформ у всіх сферах суспільного життя, з метою досягнення рівня правового забезпечення, який би відповідав рівню Європейської країни, використання (встановлення) правових заборон збільшилося у законодавчій діяльності.

Зауважено, що проблема правових заборон як особливого юридичного методу, або навіть інструменту, який використовується задля регулювання суспільних відносин, досліджувалась та висвітлювалась ще з часів формування держави. Фактично, правові заборони виникли разом із суспільством та були першими соціальними нормами, завдання яких полягало у вставленні обов'язкових правил поведінки, у результаті дотримання яких відбувався процес захисту прав та свобод суспільства. Правові заборони за рахунок своєї простоти у розумінні, та простоти введення у дію, показали свою ефективність виконання на практиці.

Константовано, що саме правове гарантування виконання правових заборон дозволяє говорити про якість дотримання права у державі. Але при прийнятті нових та застосуванні старих правових заборон необхідно керуватися правовою необхідністю. Тобто, не бездумно приймати більше правових заборон до відносин, що виникають, а приймати їх виважено, задля забезпечення принципу верховенства права. Оскільки, бездумне застосування правових заборон може бути використане певними суб'єктами,

зокрема державою, або її апаратом задля узурпації влади, та перетворення правової держави на таку, яка буде містити ознаки авторитаризму і перетворить демократію на країну заборон, країну “1984”, у якій заборона сприймається як місія, як основний засіб задля забезпечення діяльності влади.

Ключові слова: правові заборони, правове регулювання, суспільні відносини, методи правового регулювання.

Постановка проблеми. Правові заборони за рахунок своєї простоти у розумінні, та простоти введення у дію, показали свою ефективність виконання на практиці. Саме тому в процесі формування держави дана ефективність була доказана та закріплена на законодавчому рівні. Резюмуючи вище зазначене, необхідно відмітити, що використання саме правових заборон у процесі створення нових нормативно-правових актів, та їх майбутнього використання дозволяє не допустити порушень встановлених та санкціонованих державою правил поведінки, та завдяки цьому гарантувати вільний розвиток правовідносин та уникнення незаконного втручання у відповідні правовідносини.

Аналіз дослідження проблеми. Фактично, правові заборони виникли разом із суспільством, та були першими соціальними нормами, завдання яких полягало у вставленні обов’язкових правил поведінки, у результаті дотримання яких відбувався процес захисту прав та свобод суспільства. Правові заборони за рахунок своєї простоти у розумінні, та простоти введення у дію, показали свою ефективність виконання на практиці. Ідеї впливу права на суспільні відносини, висунуті наприкінці 50-х – на початку 60-х років ХХ століття М. Александровим, Л. Явичем, згодом були розвинуті у працях С. Алексєєва, О. Вітченка, В. Горшеньова, О. Грищук, В. Крестовської, М. Кельмана, О. Куракіна, П. Казимирчука, Л. Луць, Л. Лепех, О. Малько, І. Погрібного і К. Шундікова.

Мета статті: на підставі аналізу наявних наукових, публіцистичних, нормативних джерел, правозастосовної практики, визначити особливості походження, встановлення, реалізації заборон у праві.

Виклад основного матеріалу. До дослідження заборон певною мірою вітчизняні правознавці зверталися регулярно. У дореволюційних роботах заборона розглядалася як спосіб запобігання шкідливій, суспільно небезпечній поведінці. Так, Є. Ерліх під правовою забороною вважав обов’язок утриматися від дії – негативного обов’язку [1, с. 14]. О. Кістяківський вказував, що кримінальний закон складається з двох частин: а) визначальної, або диспозитивної; б) ствердної, або санкціонуючої. Перша містить визначення відомої дії, в якій завжди мається на увазі її заборона або припис; друга поєднує в собі санкцію цієї заборони, або покарання [2, с. 128].

До дослідження правової заборони як такої найбільш ґрунтовно підійшли представники радянської юридичної школи. У збірниках наукових праць і фаховій періодиці було опубліковано ряд статей І. Вавилової, З. Іванової, І. Ледах, Н. Матузова, Т. Радько та інших. У даних публікаціях проводився аналіз окремих аспектів походження, встановлення, реалізації заборон у праві.

В якості однієї з перших повноцінних робіт, зазначає О. Остапенко, у даній сфері необхідно відзначити монографію О. Братко “Заборони в радянському праві”, де автор зазначає, що “заборона встановлює юридичний обов’язок утриматися від протиправних дій, тому зміст заборони полягає у вказівці на поведінку, яка неприпустима з точки зору інтересів суспільства і держави. Заборона – це державно – владне веління, яке вказує на неприпустимість певної поведінки під загрозою настання відповідальності” [3, с. 52]. О. Братко досліджує роль заборон у системі способів правового регулювання, аналізує забороняючі норми права, визначає місце правових заборон у різних галузях права, а також у механізмі правового регулювання. Розглядаючи дозвіл та заборони як парні категорії, вчений простежив історію їх виникнення, відзначаючи “домінування заборон у первісному суспільстві, причому таке, яке надавало всій системі регулювання, у загальному, заборонний

характер: І хоча табу не зводиться до однієї лише норми – заборони, але у його основі все ж – таки лежала безумовна заборона” [3, с. 53]. “У багатьох випадках заборони “перекладаються на юридичну мову” та забезпечуються юридичною санкцією, але по факту залишаються моральними заборонами (такі, як правило, юридичні заборони, за порушення яких встановлена кримінальна і адміністративна відповідальність, у сфері особистих взаємин громадян, недоторканності особи, громадянського обов’язку і так далі)” [4, с. 17]. У публікації докладно розкривається соціальна і юридична сутність загальних заборон, аналізується не тільки теоретичний аспект, а й практична спрямованість проблеми. Зокрема, автор вважав, що теоретичні положення про загальні дозволи та загальні заборони можуть бути використані у питаннях визначення загального напрямку розвитку законодавства, вироблення концепції проєктованого нормативного акта, а також для визначення оптимального юридичного інструментарію.

Якщо Л. Бич розглядав заборону у межах правових режимів як засіб у структурі методу правового регулювання, досліджуючи загальнодозвільний та дозвільний типи правового регулювання, то Л. Окіншевич зробив акцент на заборону як різновид норми права. Результати його досліджень зазначені у таких роботах, як “Реалізація забороняючих норм радянського загальнонародного права”, “Забороняючі норми у радянському праві”.

“Забороняючі норми будь-якого суспільства по своїй суті являють собою детерміновану у кінцевому рахунку способу виробництва волі панівного класу, які служать інтересам панівного класу, та виражаються у вигляді певних правил поведінки, а також забезпечуються державою” [5, с. 123]. Вчений докладно досліджує структуру забороняючих норм права, їх функції та цінність, відмежовує заборону від такого засобу юридичного впливу, як обмеження, відзначаючи їх близькість, але не тотожність. Значне місце у роботах Л. Окіншевича займає питання реалізації забороняючих норм у суспільстві. “Забороняючі правові норми при соціалізмі повинні бути глибоко моральні за своїм внутрішнім змістом. А це означає, що не тільки зовнішній механізм дії забороняючих норм права, а й внутрішнє усвідомлення обов’язку, яке спонукає особистість дотримуватися правових заборон, та погоджувати свою поведінку із їх вимогами” [6, с. 48], – зазначає автор. Погодимось з даним висловлюванням, додавши, що воно справедливе до всіх сучасних демократичних держав.

У розрізі досліджуваного питання заслуговує уваги монографія О. Лейста “Санкції і відповідальність по радянському праву (теоретичні проблеми)”. У цій праці правова заборона не займає центральне місце, однак автор приділяє увагу його аналізу. О. Ейхельман, А. Братко, Л. Окіншевич, описуючи структуру норми права, переважно відводили забороні місце у диспозиції.

О. Лейст же зазначає, що “у нормативних актах заборона часто сформульована як опис правопорушення та визначення санкцій за її порушення (вчинення). Такі усі статті особливої частини кримінальних кодексів і велика частина норм про адміністративну відповідальність”. “Один і той самий обов’язок нерідко охороняється (через заборони) не однією, а декількома санкціями, які підлягають застосуванню у залежності від ступеня суспільної шкідливості або небезпеки правопорушення, характеру шкоди, заподіяної ним принципу верховенства права” [3, с. 56].

Представники сучасного правознавства також зберегли науковий інтерес до питання про сутність правових заборон. Однак більшість робіт є або у сфері історії появи перших заборон у праві, або у сфері застосування заборон у тій чи іншій правовій галузі. Так, Ю. Воронцова досліджувала виникнення первинних кримінально-правових заборон у найдавнішому кримінальному праві, а також сформулювала базові положення теорії кримінально-правових заборон. Ю. Воронцова, звертаючись до відомої формули Я. Гілінського про злочини як соціальний дизайн, абсолютно обґрунтовано пише, що кримінологія саме і повинна допомогти кримінальному праву відповісти на питання про те, які конструкти соціально необхідні і сприймаються суспільством, як має бути сформульована кримінально-правова заборона, щоб максимально відобразити потреби суспільства. Такий підхід, зазначає авторка, багато в чому зближує позиції кримінологів і фахівців у галузі кримінального права. Вона наголошує про необхідність запуску процесу кримінального очищення права та суспільства, оскільки таке очищення має стати результатом розвитку вчення про криміналізацію як теорію забо-

рони за рахунок її діалектичної антитези-теорії “не-заборони”, яка містила б у собі соціально і юридично обґрунтовані жорсткі правила, що перешкоджають у прийнятті того чи іншого рішення. “Сьогодні ж створюється відчуття, що людям, від яких залежить вирішення питання бути або не бути кримінально-правовій забороні, простіше заборонити (причому часто неважливо, що саме), ніж сказати забороні “ні”, оскільки в іншому випадку на них лягає відповідальність за забезпечення тієї роботи, яка призведе до бажаного результату, але вже без використання заборони” [7, с. 207–215].

Я. Гілінський розглядає заборону як криміногенний чинник, що сприяє розвитку організованої злочинності, тіньового ринку і корупції. Він ставить дуже цікаві питання та наводить на роздуми. “Влада та органи правопорядку із задоволенням дотримуються “побажань трудящих”, посилюючи репресивність покарань і розширюючи сферу недозволеного, забороненого. Звичайно, суспільство не може миритися із насильницькими злочинами, небезпечними злочинами проти власності (крадіжки, грабежі, розбої та інші), та держава цілком обґрунтовано забороняє їх під страхом кримінального покарання. Але чи кожен раз небажану поведінку завжди слід забороняти? І чи не породжують іншу заборону більш тяжкі наслідки, ніж саме заборонене явище?... Всяка заборона повинна мати серйозні підстави: є види діяльності, що підлягають забороні заради існування та безпеки інших людей, суспільства у цілому. Інша справа – який обсяг дійсно небезпечних діянь. Поки та оскільки існує те, що правом або мораллю (звичаєм, традицією) визначено як небажане, заборонене “відхилення”, існують і фактори, що впливають на стан і динаміку девіантних проявів”. “Аналізу об’єктивних девіантогенних факторів (від соціально-економічної нерівності до сонячної активності) присвячено чимало праць. Тим часом майже не досліджувався такий “об’єктивно-суб’єктивний” фактор, як сама правова або моральна заборона. І якщо на шляху самореалізації виникають соціально нормовані заборони, люди або миряться з вимогами суспільства або порушують їх. Вибір варіантів поведінки залежить від ряду обставин: наскільки значима для індивіда діяльність, що порушує соціальні норми; якою мірою суспільство забезпечує легальні умови для самореалізації; які санкції за порушення і ймовірність зазнати таких”. Актуально навести окремі дослідження впливу заборон на проблеми суспільства (вживання алкоголю): “Чи потрібно забороняти (обмежувати) легальну торгівлю алкогольними виробами заради задоволення морального почуття деякого (як правило, незначне) меншини пуритан”? Зрозуміло, це не виключає деяких розумних обмежень і заборон продажу алкогольних виробів дітям та підліткам, залучення їх до споживання алкоголю. Накопичено значний світовий досвід обмеження або заборони легальної торгівлі алкогольними виробами та наслідків таких заборон. Через так званий “сухий закон” пройшли багато країн: Ісландія (1912–1923), Норвегія (1919–1926), Фінляндія (1919–1932), деякі регіони Канади (початок ХХ століття). Однак заборона торгівлі алкоголем викликала появу контрабанди, що поширилася у роки, і самогоніваріння щоразу змушувало уряди скасовувати “сухий закон”. Так, у Фінляндії контрабандисти за роки заборони щорічно ввозили у країну до 6 млн літрів спирту. Обмеження у торгівлі алкоголем існували у Швеції з 1865 року, а деякі діють досі, зокрема монополія належить одній-єдиній компанії. Найбільш відомий за негативними наслідками “сухий закон” у США (1920–1932). Саме на його основі народилося масове “бутлегерство” – нелегальний продаж алкоголю злочинними організаціями. До кінця 20-х років їх дохід досяг двох мільярдів доларів у рік. Зі скасуванням “сухого закону” кримінал перепрофілювався на торгівлю наркотиками... Багаторазово заборонялася або обмежувалася торгівля алкоголем і у Росії – СРСР: у 1914, 1917, 1919 роках. Чи треба говорити, що всі ці спроби заборонити алкоспоживання закінчувалися провалом. Так само як “напівсухий закон” 1985 року. Незважаючи на поліпшення деяких демографічних показників, масове самогоніваріння і споживання замінників – від одеколону і лосьйонів до рідини для чищення вікон і гальмівної рідини – призвели до провалу компанії. Чи є масова алкоголізація населення злом? Так, звичайно. Але антиалкогольна політика повинна включати добре продуману систему заходів соціального, економічного, виховного характеру. Заборона на продаж алкогольних виробів – криміногенний фактор, що провокує контрабанду, підпільне виробництво алкоголю, самогоніваріння та розширює поле діяльності організованої злочинності” [3, с. 56–58].

О. Остапенко акцентує увагу на проблемі заборон в адміністративному праві. “Значення адміністративно-правових заборон полягає у тому, що вони регулюють і охороняють основні сфери суспільного життя, забезпечують подальше зміцнення законності та правопорядку. У демократичному суспільстві заборони і обмеження застосовуються у гуманістичних цілях, є засобом охорони прав і свобод людини. За допомогою адміністративно-правових заборон окреслюється коло неприпустимих антигромадських дій, а також визначаються межі правомірної і неправомірної поведінки як громадян, так і представників державної влади. Без адміністративно-правових заборон неможливо вести успішну боротьбу з правопорушеннями, що завдають шкоди інтересам громадян, держави і суспільства в цілому. Дослідження заборон в адміністративному праві дозволяє дати практичні рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення адміністративного законодавства, механізму адміністративно-правового регулювання, виявити можливі шляхи підвищення ефективності юридичної регламентації суспільного життя” [3, с. 57–59].

Н. Буруменська присвячує свої роботи міжнародно-правовим і етичним основам кримінально-правової заборони, досліджує питання про взаємозв'язок моралі та кримінального права, аналізує проблеми морального обґрунтування кримінально-правової заборони в умовах наростаючого релятивізму моральних цінностей; акцентує увагу на відборі об'єктів кримінально-правової охорони і етичне обґрунтування кримінального покарання; визначає варіанти вирішення проблеми співвідношення кримінального права і моралі. У підсумку авторка робить висновок про те, “що мораль (як якийсь визний або допустимий більшістю етичний стандарт) здатна детермінувати окремі види кримінально-правових заборон; збіг моральної та правової оцінки діяння завжди зміцнює силу закону і надає додаткові стримуючі фактори для протиправної поведінки; етичні норми завжди жорстко лімітують обсяги застосовується державою покарання і вимагають його сприйняття як вкрай необхідно-го засобу, останнього доводу влади в попередженні злочинів та забезпечення безпеки” [8, с. 171–179].

О. Розгон формує теорію заборон у цивільному праві: “називний характер цивільно-правового регулювання не викликає суперечок в юридичній літературі, проте у нормах цивільного права важливе місце займають і заборони. Що являють собою цивільно-правові заборони? За якими критеріями їх можна класифікувати? Які функції виконують заборони у механізмі цивільно-правового регулювання суспільних відносин? Поняття і юридична природа заборон у теорії права, у тому числі теорії цивільного права, до цих пір мало досліджені. У науковій літературі неодноразово зазначалося, що питання про правовому механізмі дії заборон не цілком ясний, а за своїм місцем і функціями у структурі права вони являють собою складні, багатогранні, у певному сенсі загадкові юридичні освіти. Не можна однозначно визначити сутність заборон, їх види, функціональне призначення, роль та місце у механізмі правового регулювання суспільних відносин. Звернення до проблеми заборон, що функціонують у сфері цивільного права, показує, що проблема дуже непроста. З одного боку, у більшості цивілістичних досліджень акцент зміщений на дозвільний характер цивільно-правового регулювання суспільних відносин, і заборонам приділяється вкрай мало уваги. З іншого боку, загальнотеоретичні дослідження правових заборон ґрунтуються, як правило, на матеріалах не цивільного, а кримінального, адміністративного, земельного та інших галузей права, у силу чого багато висновків загального характеру не витримують перевірки на істинність при їх додатку до цивільно - правовим явищам” [8, с. 33].

У конституційному праві заборони досліджували В. Погорілко, В. Федоренко наприклад: “Концептуальні питання встановлення меж (кордонів) свободи суб'єктів конституційних правовідносин можуть бути визначені як проблеми оптимального закріплення та ефективної реалізації конституційно-правових заборон і обмежень, що містяться в конституційно-правових нормах. Соціально-не призначення конституційних заборон і обмежень полягає у створенні дієвого та ефективного механізму конституційно-правового регулювання. Конституційно-правові заборони та обмеження є одним із засобів, спрямованих на стримування деструктивної активності і підтримання балансу

інтересів у суспільстві. Саме на основі конституційно-правових заборон і обмежень встановлюються певні межі поведінки різних суб'єктів, а у разі їх порушення застосовуються заходи юридичної відповідальності, прямо залежать від змісту заборон і обмежень, виражених у відповідних конституційних нормах. Спираючись на конституційно-правові заборони та обмеження як способи правового регулювання суспільних відносин, держава закріплює у суспільстві пріоритет прав людини, верховенство закону, принцип поділу влади. Завдяки існуванню конституційно-правових заборон та обмежень забезпечується непорушність прав і свобод людини і громадянина. Обмежуючи свободу кожного суб'єкта відомими межами, конституційно-правові заборони та обмеження забезпечують їм безперешкодний і гарантоване користування своїми правами всередині цих меж” [9, с. 89] .

Регулювання трудових відносин також здійснюється, зокрема, за допомогою заборон, про що йдеться у працях О. Старчука: “Правове обмеження – як юридична форма – являє собою встановлення винятків, вилучень з конкретної заборони або дозволу, введення різних обтяження або додаткових умов для виникнення можливості користуватися яким-небудь правом або виконувати який-небудь обов'язок. Незважаючи на те, що правові обмеження займають підлегле становище по відношенню до заборон та дозволів, їх роль у правовому регулюванні надзвичайно велика. Вони оптимізують процес впливу права на суспільні відносини, роблячи його більш гнучким, точним, економічним. Заборонам і обмеженням, що пронизує всі форми правового впливу, властиві ті ж самі функції, які виконує право у житті суспільства – перш за все, регулятивна і охоронна. Причому, регулятивна функція властива правовим заборонам і обмеженням не в меншій, а, мабуть, навіть більшій мірі, ніж правовим дозволам, причому не тільки у регулятивно-статичному аспекті, але й у регулятивно-динамічному. Оскільки право встановлює загальні рамки (межі) свободи поведінки людей саме з допомогою нормативних заборон і обмежень, то в якості специфічної можна назвати функцію визначення меж поведінки учасників суспільних відносин. Їм притаманні інформаційна, попереджувальна, виховна, попереджувальна, гарантійна, гносеологічна функції та інші. Заборони та обмеження у правовому регулюванні трудових відносин спрямовані на встановлення жорстких рамок свободи розсуду роботодавця, на недопущення використання ним свого економічно й адміністративно-управлінського більш вигідного положення тільки в особистих інтересах і в утиску прав та інтересів більш слабкою та залежною стороною – найманого працівника, а також профспілок, органів самоврядування трудового колективу” [10, с. 88–92].

Про заборону як метод правового регулювання можна дізнатися з праць Д. Лук'янця [11, с. 288–291].

У випадку розгляду правових заборон та обмежень як частини методів правового регулювання доцільно включити роботи і про механізм правового регулювання, оскільки одним із видів основного регулятора правовідносин і є юридична заборона.

Отже, категорія “механізм правового регулювання” має непересічне значення для загальної теорії права, оскільки має фундаментальне і методологічне спрямування для галузей права і закономірно визнається класичною для загальнотеоретичної науки. Поняття “механізм правового регулювання” дозволяє не тільки зібрати разом явища правової дійсності – норми, правовідносини, юридичні факти тощо та описати їх як цілісність (це досягається також і за допомогою поняття “правова система”), але й представити їх у “працюючій”, системно-динамічній формі, що характеризує результативність правового регулювання, його здатність гарантувати з правового боку досягнення визначених законодавцем цілей. Водночас воно надає змогу висвітлити специфічні функції, котрі виконують ті чи інші явища у правовій системі, показати їх взаємозв'язок і взаємодію.

У даному контексті слід погодитись із думкою І. Оніщука про те, що “базове поняття “механізм правового регулювання” стало теоретичною основою, певною “стартовою площадкою” для здійснення досліджень механізмів правового регулювання різних галузей та інститутів права й га-

лузей законодавства” [12, с. 145]. Справді, категорія “механізм правового регулювання” дозволяє інтегрувати, узагальнити і систематизувати все, що відомо про регулятивні властивості права.

На думку Т. Тарахонича, вивчення механізму правового регулювання – це “особливий аспект дослідження права і правової системи суспільства в цілому, розгляд їх у певній відносно автономній площині – під кутом зору їх практичної роботи, функціонування” [13, с. 105]. Концепція механізму правового регулювання формувалася не одномоментно, а пройшла тривалий шлях свого становлення. Ідеї впливу права на суспільні відносини, висунуті наприкінці 50-х – на початку 60-х років ХХ століття М. Александровим, Л. Явичем, згодом були розвинуті у працях С. Алексєєва, О. Вітченка, В. Горшенєва, О. Гришук, В. Крестовської, М. Кельмана, О. Куракіна, П. Казимирчука, Л. Луць, Л. Лепех, О. Малько, І. Погрібного і К. Шундікова та інших вчених, що дозволило на сьогодні у загальнотеоретичній юриспруденції говорити про певну періодизацію генези концепції механізму правового регулювання. Правове регулювання є одним із видів соціального регулювання. Воно виокремилася з останнього на певному етапі розвитку людського співжиття в результаті еволюції типів соціальних зв’язків між людьми та засобів і способів їхнього оформлення. І тому це впорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою спеціальних інструментів (засобів і способів), і до них доцільно зарахувати: дозволи, зобов’язання, заборони, заохочення (стимули) і правові обмеження, покарання. Наприклад, функціонально-діяльнісний підхід до розуміння механізму правового регулювання пов’язаний, передусім, з ім’ям українського вченого-правознавця В. Горшенєва. На його думку, механізм правового регулювання складається з двох полярних елементів: по-перше, це способи впливу, дозволи і заборони (активна сторона), по-друге, це способи реалізації, котрі виявляються у фактичній поведінці людей, вчиненні дій чи утриманні від них (результативна сторона) [14, с. 70].

Висновки. На основі аналітичного осмислення великого масиву фахових публікацій, що тією чи іншою мірою стосуються предмета дослідження, враховуючи особливості джерельної правової бази, на підставі якої відбувалися конкретні історичні події державно-політичного та правового типу, обираючи найоптимальнішу методологію вивчення й аналізу історичних, соціальних, державно-правових та правових явищ, здійснено комплексне вирішення актуальної для науки теорії права проблеми становлення, розвитку заборони як методу правового регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ерліх Є. (1911). Про живуче право. Львів : Т-во Українсько-Руських Правників. 14 с.
2. Харитоновна О. В. (2010). Кримінально-правові погляди О. Ф. Кістяківського: наукова спадщина та її значення для сучасних кримінально-правових досліджень : монографія . Харків : Право. 252 с.
3. Остапенко О. І. (2018). Про заборони та обмеження в адміністративному праві // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Юридичні науки. № 2. Вип. 5. С. 51–59.
4. Бич Л. (1947). Загальна наука права: курс лекцій. Регенсбург; Франкфурт. Ч. 2. 186 с.
5. Ейхельман О. Основи права. (1927). Прага : УВУ. 49 с.
6. Окіншевич Л. (1987). Вступ до науки про право і державу. (Український Вільний Університет. Серія: Підручники; Ч. 10). Мюнхен. 223 с.
7. Воронцова Ю. В. (2022). Кримінально-правові заборони щодо проведення та організації азартних ігор і лотерей на тлі змін регулятивного законодавства України // Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. Вип. 1. С. 207–215.
8. Буроменська Н. Л. (2019). Міжнародно-правове регулювання принципу заборони зловживанням правом: науково-теоретичний аспект // Вісник Південно регіонального центру Національної академії правових наук України. № 19. С. 171–179.
9. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. (2014). Конституційне право України : підручник. 5-те вид. перероб. і доп. Київ : “Ліра К”. 560 с.

10. Старчук О. (2014). Поняття та види принципів-заборон у системі основоположних засад трудового права України // Актуальні проблеми цивілістики. № 1(3). С. 88–92.
11. Лук'янець Д. (2010). Про співвідношення методу адміністративного права та методів адміністративно-правового регулювання // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія Право. № 845. С. 288–291.
12. Онищук І. І. (2017). Правовий моніторинг: проблеми методології теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ; Дрогобич : Коло. 512 с.
13. Тараконич Т. І. (2002). Механізм правового регулювання // Правова держава. Вип. 13. С. 103–109.
14. Лепех Л. Л. (2013). Вимоги до правового регулювання // Науковий вісник Ужгородського національного університету. № 21. Ч. 1. С. 67–70.

REFERENCES

1. Erlikh Ye. (1911). *Pro zhyvuche pravo*. [On tenacious law]. Lviv : T-vo Ukrainko-Ruskykh Pravnykiv. 14 p. [in Ukrainian].
2. Kharytonova O. V. (2010). *Kryminalno-pravovi pohliady O. F. Kistiakivskoho: naukova spadshchyna ta yii znachennia dlia suchasnykh kryminalno-pravovykh doslidzhen*. [Criminal and legal views of O. F. Kistyakivsky: scientific heritage and its significance for modern criminal law research]: monohrafiia . Kharkiv : Pravo. 252 p. [in Ukrainian].
3. Ostapenko O. I. (2018). *Pro zaborony ta obmezhennia v administratyvnomu pravi*. [On prohibitions and restrictions in administrative law]. *Visnyk NU "Lvivska politekhnika"*. Serii: Yurydychni nauky. No. 2. Vyp. 5. P. 51–59 [in Ukrainian].
4. Bych L. (1947). *Zahalna nauka prava*. [General Law Science] : kurs leksi. Rehensburh; Frankfurt, CH. 2. 186 p. [in Ukrainian].
5. Eikhelman O. (1927). *Osnovy prava*. [Fundamentals of law]. Praha : UVU. 49 p. [in Ukrainian].
6. Okinshevykh L. (1987). *Vstup do nauky pro pravo i derzhavu*. [Introduction to the Science of Law and the State]. (Ukrainskyi Vilnyi Universytet. Serii: Pidruchnyky; Ch. 10). Miunkhen. 223 p. [in Ukrainian].
7. Vorontsova Yy. V. (2022). *Kryminalno-pravovi zaborony shchodo provedennia ta orhanizatsii azartnykh ihor i loterei na tli zmin rehuliatyvnoho zakonodavstva Ukrainy*. [Criminal and legal prohibitions on the conduct and organization of gambling and lotteries against the background of changes in the regulatory legislation of Ukraine]. *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka*. Vyp. 1. P. 2070–215 [in Ukrainian].
8. Buromenska N. L. (2019). *Mizhnarodno-pravove rehuliuвання pryntsyphu zaborony zlovzhvanniam pravom: nauково-teoretychnyi aspekt*. [International-legal regulation of the principle of prohibition of abuse of law: scientific and theoretical aspect]. *Visnyk Pivdenno rehionalnoho tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. No. 19. P. 171–179 [in Ukrainian].
9. Pohorilko V. F., Fedorenko V. L. (2014). *Konstyutsiine pravo Ukrainy*. [Constitutional Law of Ukraine] : pidruchnyk. 5-te vyd. pererob. i dopovn. Kyiv : "Lira K". 560 p. [in Ukrainian].
10. Starchuk O. (2014). *Poniattia ta vydy pryntsyypiv-zaboron u systemi osnovopolozhnykh zasad trudovoho prava Ukrainy*. [Concept and types of prohibitions in the system of fundamental principles of labor law of Ukraine]. *Aktualni problemy tsyvilistyky*. No. 1(3). P. 88–92 [in Ukrainian].
11. Luk'ianets D. (2010). *Pro spivvidnoshennia metodu administratyvnoho prava ta metodiv administratyvno-pravovoho rehuliuвання*. [On the relationship between the method of administrative law and methods of administrative and legal regulation]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V.N. Karazina. Serii Pravo*. No. 845. P. 288–291 [in Ukrainian].
12. Onyshchuk I. I. (2017). *Pravovyi monitorynh: problemy metodolohii teorii ta praktyky*. [Legal monitoring: problems of methodology of theory and practice] : monohrafiia. Ivano-Frankivsk; Drohobych: Коло. 512 p. [in Ukrainian].
13. Tarakhonych T. I. (2002). *Mekhanizm pravovoho rehuliuвання*. [Mechanism of legal regulation]. *Pravova derzhava*. Vyp. 13. P. 103–109 [in Ukrainian].
14. Lepekh L. L. (2013). *Vymohy do pravovoho rehuliuвання*. [Requirements for legal regulation]. *Naukovyi visnyk Uzhorodskoho natsionalnoho universytetu*. No. 21. Ch. 1. P. 67–70 [in Ukrainian].

Дата надходження: 13.01.2023 р.

Mykhailo Kelman

Lviv Polytechnic National University,
doctor of legal sciences, professor,
professor of the Department of Theory of Law and Constitutionalism,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education
mykhailo.s.kelman@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-4626>

Rostislav Kelman

Lviv Polytechnic National University,
graduate student of the Department of Theory of Law and Constitutionalism,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education
rostyslav.kelman.mpv.2019@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7704-2055>

PROHIBITION AS A SUBJECT OF RESEARCH BY LEGAL SCHOLARS

The above-mentioned problems are primarily determined by the importance of using legal prohibitions as methods and methods of legal regulation designed to ensure the normal development and existence of society and relations that arise both in society and in the state as a whole. In connection with the difficult political, economic and social situation that has developed in Ukraine, and which is caused by the fact that the country is in a state of hostilities, the loss of part of the country's territory, as well as the systematic, thorough implementation of reforms in all spheres of public life, with the aim of reaching the level of legal support that would correspond to the level of a European country, the use (establishment) of legal prohibitions increased in legislative activity.

The problem of legal prohibitions as a special legal method, or even a tool used to regulate social relations, has been studied and highlighted since the time of the formation of the state. In fact, legal prohibitions arose together with society, and were the first social norms, the task of which was to insert mandatory rules of behavior, as a result of which the process of protecting the rights and freedoms of society took place. Legal prohibitions due to their simplicity in understanding and ease of implementation have shown their effectiveness in practice.

Based on the analytical understanding of a large array of professional publications that to one degree or another relate to the subject of research, taking into account the peculiarities of the source legal framework, on the basis of which specific historical events of a state-political and legal nature took place, choosing the most optimal methodology for the study and analysis of historical, social, state- of legal and legal phenomena, a comprehensive solution to the problem of formation and development of prohibition as a method of legal regulation, relevant for the science of legal theory, was carried out.

Key words: legal prohibitions, legal regulation, public relations, methods of legal regulation.